

Пацверджана

З гісторыі здымка Ядвігіна Ш.

На старонках «ЛіМа» 9 лютага 2024 г. быў надрукаваны артыкул аўтара гэтых радкоў «Пад пытаннем». Гаворка ішла пра імаверны здымак сям’і Антона Лявіцкага (псеўд. Ядвігін Ш.; 1869—1922), сёлетняга юбіляра. Пасля названай публікацыі пошукі магчымасцяў дакладнай ідэнтыфікацыі працягваліся. Цяпер ёсць нагода расказаць пра іх асноўныя этапы, але галоўнае — пра станоўчы вынік. Справа ў тым, што сёння растыражаваны адзіны фатаграфічны партрэт пачынальніка беларускай прозы. Зроблены на досвітку XX стагоддзя, ён моцна рэтушаваны, шматкроць капіраваны, таму, па вялікім рахунку, не можа мець статус абсалютна дакладнай фіксацыі знешнасці пісьменніка. Сумніўны яго патэнцыял аб’ектыўнасці (як першакрыніцы) і ў плане ўстанаўлення падабенства з іншымі выяўленымі візуальнымі артэфактамі.

«Новая зямля» 2002 года выдання з дарчым надпісам: «На добры ўспамін аб радзіме дзядоў і прадзедаў. 28.10.2010 г.».

Візітка, пакінутая ў Акінчыцах, перавандравала ў Мінск да Веры Міцкевіч, дзе яе і пабачыў аўтар гэтых радкоў. Хоць звесткі ўжо не былі актуальнымі, сувязь наладзіць удалося.

У Язэпа і Ванды Лёсікаў было трое дзяцей: Юрый, Люцыя і Алеся. Станіслаў Макараў — унук Люцыі, хрэсніцы Янкі Купалы, цікавіцца сваім радаводам; па-бываў на магіле пісьменніка Ядвігіна Ш. у Вільні, адведаў месца спачыну Ванды і Алесі Лёсік у пасёлку Татарка Стаўрапольскага края.

Творчыя генерацыі

Пра вялікае значэнне сустрэч з Антонам Лявіцкім (Ядвігіным Ш.) у жыцці і творчасці Янкі Купалы, найбольш знакавыя з якіх адбыліся ў Карпілаўцы (сучасны Лагойскі раён), сведчаць вытрымкі з эпістальнай спадчыны паэта.

З ліста да Браніслава Эпімаха-Шыпілы ў Пецярбург, адпраўленага з Акапаў (цяпер Лагойскі раён) 5 чэрвеня 1912 г.: «Напісаў у двух актах камедыю, каторую чытаў пану Лявіцкаму, і ён казаў, што напісана дарэчы. Камедыя называецца “Паўлінка”, напісана прозаі, з шляхоцкага жыцця».

З ліста да Льва Клейнбарта (Ленінград), напісанага ў Мінску 11 студзеня 1929 г.: «В период 1904 — 1906 гг., не помню именно в котором точно году, я познакомился с Ядви́гиным Ш. (жили мы по соседству). Это было для меня большое событие, т. к. я впервые столкнулся с человеком, который не только писатель, которого печатают, но и пишет по-белорусски. С Ядви́гиным Ш. я очень сблизился. Он мне много рассказывал о не знакомых мне до того времени писательских делах и т. п. Человек он был с высшим образованием (правда, университета из-за революционных дел не окончил), притом очень интересным и остроумным собеседником».

На месцы былой сядзібы

Сярод пытанняў аўтара гэтых радкоў, адрасаваных у Маскву, была і просьба ідэнтыфікаваць імаверны здымак сям’і Лявіцкіх. Бліжэйшая радня С. Макарава ўгледзела падабенства яго самога з мяркуемым Ядвігіным Ш. Прыемныя эмоцыі падбадзёрваюць пошукавікаў, але не могуць абгрунтавана і аўтарытэтна сведчыць на карысць папярэдніх высноў...

У канцы чэрвеня надарылася магчымасць падключыцца да экскурсіі па Лагойскім раёне, якая мела

Уладзіслаў Галубок «Гара каля Карпілаўкі», 14 лістапада 1916 г.

Гара каля Карпілаўкі. Сучасны выгляд.

прыпынкі на нераспрацаваных турыстычных кропках. Асабліва вабіла вёска Карпілаўка, побач з якой некалі знаходзілася аднайменная сядзіба Антона Лявіцкага, падчас Першай сусветнай вайны аддадзеная ўласнікам пад дзіцячы прытулак, выхавацелькай у якім была яго дачка Ванда. Акрамя Янкі Купалы, сюды завіталі Максім Багдановіч, Уладзіслаў Галубок, Палута Бадунова, іншыя вядомыя асобы ў гісторыі Беларусі.

Пра намер адправіцца ў падарожжа паведаміў у Маскву. Адтуль прыйшоў адказ: «Мы гатовы прыехаць»... Цяпер на месцы сядзібы Антона Лявіцкага раскінуўся лес. Збоку дарогі ўстаноўлены памятны знак, але сапраўдны спакой гэтай мясціны вартуюць узгоркі і векавыя дубы. Змрочны дот — сведчанне лініі абароны, што існавала перад Вялікай Айчыннай вайной. Трохі воддаль прыватная сучасная забудова.

Тут і адбылася сустрэча з маскоўскім сужэнствам Станіслава і Наталлі Макаравых. Завочнае знаёмства змянілася рэальным поціскам рук, а нечаканым сюрпрызам стаў працяг азнаямлення расійскай радні са здымкам.

Станіслаў Макараў, прапраўнук А. Лявіцкага, з жонкай Наталляй. Карпілаўка, 30 чэрвеня 2024 г. Фота Міколы Труса.

Галіна Барабанава (Стаўрапаль), дачка Алесі Лёсік, якой 81 год, адназначна пацвердзіла, што такі ж быў у іх сямейным альбоме; на ім — Антон Лявіцкі з сям’ёй.

З гэтым архіважным сведчаннем рыса не падводзіцца. Антон, Люцыя... А хто з чатырох дзяцей на здымку? Дзе знята сям’я? У якім годзе?

Толькі цяпер пытанні паўсталі на больш трывалым падмурку. А вочнае знаёмства з нашчадкамі Ядвігіна Ш. у пятым калене, незабыўныя эмоцыі падмацаваліся прыпынкам у музеі «Акопы», што ў вёсцы Харужанцы Лагойскага раёна. Тут у экспазіцыі, прысвечанай жыццю і творчасці Янкі Купалы, Карпілаўка і яе гаспадар — у ліку важных акцэнтаў біяграфіі народнага паэта.

Мікола ТРУС, кандыдат філалагічных навук

Сям’я Лявіцкіх: Антон і Люцыя з дзіцем, пачатак XX ст.

Вехі пошуку

Штуршком для пачатку архіўных росшукаў стала знаёмства з лістамі Ванды Лёсік (Лявіцкай), дачкі пісьменніка, да Юльяна Пшыркова, загадчыка сектара рукапісаў і выданняў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, 1962—1964 гг., адпраўленыя

Сядзіба Антона Лявіцкага ў Карпілаўцы, пачатак XX ст. Рэканструкцыя В. Маркаўца.

з пасёлка Татарка Стаўрапольскага краю, што захоўваюцца ў фондзе старадрукаваных выданняў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

У адной з карэспандэнцый яна пісала пра сустрэчу ў Мінску ў 1959 годзе з Уладзіславай Луцэвіч, удавой Янкі Купалы, якая паведаміла, што мае ў асабістым архіве здымак Антона Лявіцкага, але яго яшчэ трэба знайсці сярод вялікай колькасці дакументаў. В. Лёсік раіла Ю. Пшыркову звярнуцца да радні на той час ужо спачылай уласніцы партрэта, сёстраў Янкі Купалы, якія добра ведалі яе бацьку, маглі дапамагчы з распазнаваннем.

Даследчыцкія запыты ў музей першага народнага паэта рэспублікі не пацвердзілі наяўнасць здымка. Такімі ж былі вынікі працы з фондам Ядвігі Раманоўскай, пляменніцы Янкі Купалы, у Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва.

Парадаваў здымак, яшчэ не прыняты на пастаяннае захоўванне ў БДАМЛМ, на якім, верагодна, зняты Антон Лявіцкі з жонкай Люцыяй і дзіцем. Артэфакт працяглы час знаходзіўся ў нашчадкаў Максіма Гарэцкага ў Расіі, быў перасланы з Пецярбурга ў Аб’яднанне дзяржаўных літаратурных музеяў (Мінск), адтуль трапіў у БДАМЛМ. Меркаванні спецыялістаў наконт правільнай ідэнтыфікацыі разышліся, што і прадвызначыла некаторы падвешаны стан дакумента.

У пятым калене

Новае дыханне пошукам нечакана надаў маскоўскі напракм. Восенню 2010 года музей Якуба Коласа ў Акінчыцах (мікрараён г. Стоўбцы) прыватна наведаў Станіслаў Макараў, прапраўнук Антона Лявіцкага і праўнук Язэпа Лёсіка. На памяць ад сужэнства Георгія (Юркі) і Соф’і Міцкевічаў ён атрымаў паэму